

LECTOR UNIVERSITAR DOCTOR MARIUS PANTEA

INVESTIGAREA FRAUDELOR

CURS UNIVERSITAR

PENTRU STUDENȚII DE LA SPECIALIZAREA

„INVESTIGAREA FRAUDELOR”

FACULTATEA DE POLIȚIE

ACADEMIA DE POLIȚIE „ALEXANDRU IOAN CUZA”

Lect. univ. dr. Marius PANTEA

INVESTIGAREA FRAUDELOR

Curs universitar pentru studenții de la specializarea
„Investigarea Fraudelor”

Cursul universitar a fost discutat și aprobat în ședința Comisiei metodice a Departamentului de Poliție, din cadrul Facultății de Poliție – Academia de Poliție „Alexandru Ioan Cuza” din București

Cursul a fost prezentat managementului Direcție de Investigare a Fraudelor din Inspectoratul General al Poliției Române, care a avizat favorabil apariția acestuia

Copyright © 2012, **Editura Pro Universitaria**

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin
Editurii Pro Universitaria

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al
Editurii Pro Universitaria

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

PANTEA, MARIUS

Investigarea fraudelor : curs universitar / Marius

Pantea. - București : Pro Universitaria, 2012

2 vol.

ISBN 978-606-647-428-3

Vol. 1. - Bibliogr. - ISBN 978-606-647-429-0

343.53(075.8)

Referenți științifici:

Prof. univ. dr. VIOREL ROȘ

Prof. univ. dr. COSTICĂ VOICU

Referenți de specialitate:

Judecător CONSTANȚA MOISESCU

Dr. DAN BUCUR

CUVÂNT ÎNAINTE

A scrie un cuvânt înainte presupune afară de curaj și asumarea unor riscuri nu lipsite de însemnătate.

Primul, este acela de a lua cititorului dreptul de a judeca el însuși cartea pe care o citește, de a-și spune tot el la sfârșitul lecturii ceea ce crede despre ceea ce a citit, despre conținutul de idei și forma de exprimare, despre valoarea cărții, singura care o va așeza în locul pe care toți cei ce scriu și-l doresc: în patrimoniul spiritual al poporului căruia îi aparțin. Al doilea, este acela că a „înainte cuvânta” înseamnă să te insinuezi între autor și cititor și să nedreptățești prin părerea ta pe unul dintre ei.

De aceea, nu despre lucrarea domnului Marius Pantea ar trebui să scriu eu aici. De altfel, cartea domnului Marius Pantea nici nu are nevoie a fi judecată de mine. Ea se adresează unui public serios, receptiv, educat și capabil de judecăți de valoare. Un „public” chemat să restabilească drepturile încălcate ale autorilor de opere și care are a învăța cum să facă acest lucru. De ce avem nevoie de astfel de oameni ?

În ciuda relativei sale tinereți, dreptul proprietății intelectuale este ramura de drept cu cea mai spectaculoasă evoluție în ultimul secol, numărul mare de convenții internaționale semnate, de directive comunitare adoptate și de organizații înființate stând mărturie. În ordinea internațională a vremurilor noastre, importanța ce se acordă „proprietății intelectuale” este uriașă, neexistând un drept care să aibă o recunoaștere mai mare decât dreptul asupra creațiilor intelectuale. Spre a se ajunge la o atare recunoaștere au trebuit să treacă însă 2600 de ani de la protejarea în orașul-cetate Sybaris, pentru prima dată prin lege, a unui nou fel de mâncare (protecție condiționată de o „calitate excepțională” a acesteia), aproape 2000 de ani de la inventarea, în China, a procedeului de fabricare a hârtiei (procedeu neschimbat până în zilele noastre), 550 de ani de la (re)inventarea de către Johannes Gensfleisch zur Laden zum Gutenberg, a tiparului cu litere mobile (invenție ce-i este atribuită germanului, deși este dovedit că tiparul cu litere mobile era folosit cu 200 de ani mai înainte în Coreea și cu 800 de ani mai înainte în China) și cam tot atât de la adoptarea în Republica Venețiană a primei legi a invențiilor cunoscută în istorie (apreciată și astăzi, ca uluitor de modernă), 200 de ani de la adoptarea în Anglia a primei legi a copyright-ului, 100 de ani de la inventarea cinematografului, 60 de ani de la inventarea calculatorului (și cine își mai aduce aminte azi că fondatorul IBM și creatorului unuia dintre primele

calculatoare a afirmat atunci că „cererea mondială de calculatoare nu va depăși numărul 5”!).

În pofida acestei recunoașteri, în domeniul „proprietății intelectuale” se petrec astăzi cele mai multe încălcări ale drepturilor, încălcări care aduc prejudicii nu doar autorilor sau cesionarilor de drepturi ci și industriei și comerțului în general și, indirect, economiilor statelor.

Cauzele acestei stări de lucruri sunt numeroase, dar – așa cum stă bine unui anchetator și profesor de anchetatori - nu cauzele încălcărilor sunt examinate în detaliu în lucrarea ce v-o propune (deși nici cauzele încălcărilor și nici efectele acestora nu sunt ignorate, ele fiind însă cercetate și expuse doar în măsura necesară înțelegerii fenomenului și a gravității faptelor), ci mijloacele și metodele de investigare a faptelor de încălcare a drepturilor creatorilor: constatarea faptelor, cercetarea lor, particularitățile în cercetarea acestui gen de fapte. Și ceea ce comunică autorul nu este doar rezultatul anilor de studiu ci și rezultatul unei experiențe personale de investigator specializat în domeniu și pe care o valorifică de o manieră foarte reușită într-o carte scrisă cu har și cu talent și care se citește cu plăcere, cu interes.

Lucrarea are o țintă precisă declarată de autorul însuși: plagiatul, pirateria și contrafacerea sunt acte grave de încălcare a drepturilor creatorilor, constituie flagelul lumii de astăzi, iar combaterea lui reprezintă o prioritate. Pentru aceasta este nevoie de oameni pregătiți, iar lucrarea domnului Marius Pantea reprezintă, cu certitudine, un demers științific util într-un domeniu sensibil care preocupă nu doar pe creatori, pe industriași și pe comercianți ci și statele confruntate cu nevoia de a asigura o protecție eficientă creațiilor și creatorilor.

prof. univ. dr. Viorel Roș

Capitolul 1

PROPRIETATEA INTELECTUALĂ

1.I. Scurt istoric al apariției și protecției dreptului de proprietate intelectuală

1.I.1. Apariția dreptului de proprietate intelectuală la nivel mondial

Impactul pe care fenomenul digitalizării îl are asupra omenirii, dezvoltarea incredibilă a sistemelor informatice, a Internetului, obligă statele democratice să promoveze activitățile spiritului, creativitatea și inventivitatea umană, materializată în descoperirile tehnico-științifice, operele de literatură, de artă, și să protejeze în același timp prin norme juridice, drepturile născute din creația intelectuală.

Evoluția societății în plan economic, social și cultural se întemeiază pe generarea și difuzarea de cunoaștere în senul de informație și nu numai, pe activitatea spirituală a omului, cel mai adesea materializată în bunuri de consum și în opere culturale.

Între gradul de dezvoltare a oricărui tip de societate și activitatea creatoare a membrilor acesteia, relația este direct proporțională, fiind un truism să afirmi astăzi că țările dezvoltate sunt acelea în care activitatea creatoare, activitatea spiritului este prețuită, încurajată și ocrotită în mod eficient¹.

Proprietatea intelectuală cuprinde drepturile legale ce rezultă din activitatea de creație intelectuală în domeniile: industrial, științific, literar sau artistic. Imposibilitatea protecției prin simpla posesie asupra obiectului proprietății intelectuale, reprezintă baza întregului concept al reglementărilor normative privind acest gen de proprietate, care are drept scop apărarea creatorilor și a altor producători de bunuri și servicii intelectuale prin cesionarea, pe durată limitată, a dreptului de utilizare a acestor opere sau servicii. În mod tradițional proprietatea intelectuală se împarte în două ramuri: „*dreptul de autor, drepturile conexe și drepturile sui-generis ale fabricanților de baze de date*” și „*proprietatea industrială*”.

Primele reglementări juridice cunoscute, și-au făcut apariția în domeniul proprietății în general și s-au materializat în privința bunurilor exprimând dreptul de posesiune a bunurilor, dreptul de dispoziție asupra obiectului proprietății, dreptul de gospodărire, administrare și gestionare a bunului și dreptul de a culege roadele utilizării proprietății. Din punct de vedere economic, proprietatea reprezintă „*libertatea sau acceptul de a se bucura de beneficiile unei averi ... cu*

¹ V. Roș, *Dreptul proprietății intelectuale*, Editura Global Lex, București, 2001, p. 32.

*asumarea costurilor ce decurg din obținerea acestor beneficii*². Cu toate că reglementările în domeniul proprietății s-au materializat mai întâi în domeniul bunurilor tangibile, este interesant faptul că proprietatea intelectuală, care este legată doar de ființa umană, iar rezultatul acestei activități materializat în opere științifice sau de artă, a fost legiferată și recunoscută, mult mai târziu.

În lucrarea de față vom încerca o abordare a proprietății intelectuale din perspectiva istorică, parcursul și formele sub care s-a manifestat creația umană, de la începuturi și până în prezent, dar și o abordare din punct de vedere a evoluției normelor juridice care protejează fiecare categorie de drepturi din domeniul de referință.

Studierea modului în care au apărut și evoluat drepturile de proprietate intelectuală, are la bază cunoașterea multiplelor și complexe probleme referitoare la evoluția civilizației materiale și spirituale ale omenirii. În acest fel, abordarea istorică referitoare la drepturile de proprietate intelectuală, fundamentată pe coordonatele spațiului și timpului, deschide o fereastră spre cunoașterea vremurilor îndepărtate, consolidează imaginea prezentului și ne ajută să proiectăm în viitor această importantă ramură a dreptului.

Descoperirea focului a reprezentat o achiziție culturală și biologică, în același timp, apariția picturilor rupestre constituie o formă de manifestare culturală a omului preistoric, făurirea uneltelor, a instrumentelor de muncă și a armelor marchează epoca preistorică, iar apariția scrisului a reprezentat principalul mijloc de acumulare în domeniul cunoașterii. Scrisul a servit la dezvoltarea religiei, culturii, literaturii, filozofiei, a dreptului, a invențiilor, a ajutat la progresul în domeniul matematicii și a calculelor de orice fel, a făcut posibilă apariția unităților de măsură, devenind cel mai important eveniment în progresul civilizației umane. Odată cu dezvoltarea acestei abilități caracteristice omului se impunea necesitatea instituirii protecției dreptului de proprietate intelectuală. Motivația acestei necesități este dată de numeroasele descoperiri tehnico-științifice, literare, artistice dar și de apariția formelor incipiente de încălcare a dreptului de autor și a proprietății industriale.

În ceea ce privește proprietatea intelectuală, pentru ca o reglementare juridică în acest sens să-și facă loc a fost necesar să fie îndeplinite trei condiții³:

1. existența unor mijloace tehnice care să servească la multiplicarea și comunicarea operelor, dar și mijloace care să permită o largă difuzare a acestor opere, sursă de venit;
2. progresul culturii și libertatea conștiinței să facă utilă și necesară difuzarea operelor spiritului
3. grație preeminenței spiritului în societate, autorii să dobândească o poziție destul de puternică pentru a obține protecția intereselor lor legitime;

² I. Fisher, *Elementary principles of economics*, New York, 1923, Macmillan.

³ A. Francon, *Cours de propriété littéraire, artistique et industrielle*, Editura Dalloz, Paris, 1999, op.cit. p.146.

Condițiile enumerate au fost îndeplinite rând pe rând de-a lungul timpului, legiferarea drepturilor privind proprietatea intelectuală devenind o creație destul de târzie a dreptului. De precizat că această întârziere s-a datorat evoluției greoaie a descoperirilor tehnico-științifice și a prejudecăților bisericii, care constituia forma dominantă a ideologiei și care și-a subordonat încă de la începuturi arta, filozofia, morala și dreptul. De remarcat în acest sens este activitatea bisericii creștine, care a instituit „*Index-ul librorum prohibitorum*”⁴ document care a impus controlul religios al cărților și aprobarea prealabilă a publicării oricărui manuscris, după o atentă cenzurare.

Pentru o abordare sistematică a problematicii tezei de doctorat, propunem, în baza cercetărilor făcute de numeroși autori în domeniu, o structurare a istoriei proprietății intelectuale, în patru perioade principale:

1. perioada privilegiilor sau a monopolurilor
2. perioada reglementărilor naționale
3. perioada internaționalizării
4. globalizarea

1.1.1.1. Perioada privilegiilor și a monopolurilor

Primul dintre obiectele dreptului de proprietate intelectuală care a fost recunoscut și a beneficiat de protecție încă din antichitate, este marca. Chiar dacă sunt păreri contradictorii în ceea ce privește rolul pe care semnele aplicate de producătorii pe cărămidă, pe articole de piele, pe vasele de ceramică sau cele care au fost utilizate la individualizarea țesăturilor, a armelor, a produselor naturale de tipul vinurilor și brânzeturilor, au avut sau nu funcția de marcă, existența și utilizarea acestora este de netăgăduit. Există informații potrivit cărora, „*încă de acum 3000 de ani, meșteșugarii indieni obișnuiau să-și graveze semnăturile pe creațiile lor artistice înainte de a le expedia în Iran, acum 2000 de ani chinezi vindeau bunurile purtând marca lor în zona Mării Mediterane, iar marca ceramică romană FORTIS, ..., a devenit atât de renumită, încât a fost copiată și contrafăcută*”⁵. Istoricii și arheologii au semnalat existența primelor semne de identificare, aplicate în mod obișnuit pe obiectele de ceramică, în Grecia și Roma antică, dar și pe obiectele de porțelan, în China și Japonia. Aceste semne figurative, se înfățișau sub forma unor litere (de obicei inițiale), a unor combinații de linii, motive din natură, orice alte semne simbolice, dar și numele unor împărați celebri.

„Originea mărcilor se confundă cu semnele de proprietate și cu semnele folosite de păstori pentru a-și marca turmele, trecerea de la semnele de proprietate la cele figurative se pare că o constituie semnele de pe vasele

⁴Lista cărților interzise de către Biserica catolică, act promulgat de Papa Pius al V-lea în 1565, în vigoare până în anul 1948 și care a fost suprimat în 1966

⁵ R. Pârveu, L. Oprea, M. Dinescu, Introducere în proprietatea intelectuală, Editura Rosetti, București, 2001, p.169

egiptene”⁶. Folosirea mărcii, constituia la început o necesitate, ajută pe de o parte la identificarea unui bun iar mai apoi la individualizarea unui produs al unui meșteșugar, în cadrul unei bresle (marca individuală), având în același timp funcția de certificare a calității unui produs (marca colectivă), ulterior marca devenind obligatorie, aplicarea acesteia fiind înscrisă în statutul unor corporații. De asemenea, aplicarea mărcii s-a transformat într-un „**privilegiu**” acordat de regi, principii sau de împărați, cu ajutorul căruia se urmărea, atât protejarea meșteșugarilor dar și protejarea clienților împotriva falsurilor de tot felul care și-au făcut apariția odată cu dezvoltarea corporațiilor.

Primele reglementări cunoscute în domeniul mărcilor sunt *Statutul de la Padova din 1236*, *Statutul de la Mantova din 1303* și *Statutul negustorilor de la Monza din 1331*, în care s-a prevăzut expres obligația de a marca produsele fabricate de meșteșugari. *Statutul de la Bologna din 1256*, instituia regula conform căreia „*nimeni sa nu facă un semn asemănător și nici să nu pună să se facă, ceea ce altul face prin meșteșugul său*”⁷. De asemenea *Registrele de comerț de la Danzing (1420) și Frankfurt, din Amsterdam și Anvers*, dar și din *Genova și Veneția*, din aceeași perioadă, *Statutele comercianților din Cremona (1358)*, cuprind mențiuni despre mărcile de comerț și întăresc faptul că marca a dobândit trăsăturile caracteristice care sunt valabile și în zilele noastre.

Odată cu dezvoltarea producției de bunuri și a comerțului se impunea introducerea unor norme juridice care să interzică contrafacerea mărcilor utilizate de meșteșugari renumiți, și să pedepsească totodată aceste încălcări. Exemple în acest sens sunt:

- *Ordonanța regelui Francisc I din 1534* prin care se stabilea faptul că mărcile trebuie să fie diferite unele de altele,
- *Edictul lui Carol Quintul din 16 mai 1544*, care în primă fază, pedepsea falsificarea unei mărci, cu tăierea mâinii drepte și excluderea din comerț, iar mai apoi pedeapsa s-a transformat în amendă, iar în caz de recidivă, munca la galere,
- *Edictul regal din Franța*, care a impus pedeapsa cu moartea pentru falsificarea mărcilor de pe obiectele din aur, pedeapsă aplicată la acea vreme persoanelor care falsificau monezi.

În domeniul dreptului asupra invențiilor privilegiile acordate, pentru lucrările legate de explorările miniere sunt considerate predecesoarele privilegiilor industriale, iar printre primele privilegii cunoscute, care au fost acordate unui inventator pentru exploatarea obiectului invenției lor sunt:

- dreptul unui francez de a construi și exploata mori în Veneția, obținut în 1443
- legea adoptată de Republica Venețiană la 19 martie 1474, intitulată „*Parte Veneziana*”, care a consacrat principiile brevetului, importanța

⁶ I. Macovei, Protecția creației industriale, Editura Junimea, Iași, 1984, p.193

⁷ Y. Eminescu, Regimul juridic al mărcilor, Editura Lumina Lex, București, 1996, p.16